

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 1. Orandum esse post solis ortum. Laudatur sol, ejusque ortus describitur. Fabula Memnonis. De cultu solis, & ejus falsa Apotheosi. Inter priscos adorantium ritus etiam oscula adhibita.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

*Nubes, & pluvia, grando, pruina,
Nix, ros, & glacies, frigus, & aestus
Lato plaudite cantu.
Venti sylvis fragi, mobilis aura,
Fulgur nubivagum, missile sulmen,
Nimbi praeceptes, flamma corruscans
Hymnos dicite caelo.
Undosum pelagus, flumina, & amnes.
Fontes irrigui turba natantium,
Quicumque in vitrea vritis unda,
Voces tollite ad astra.
Colles frugiferi, lignaque sylva,
Montes, & viridis gramina vallis.
Faecunda segetes, dulcia poma
Summo psallite Regi.
Bruta quadrupedes reptile terra
Immensas Domino reddite grates:
Omni que Alituum musica molles
Promat gutture cantus.
Infantes teneri, lata juventus,
Simplex virginitas, cana senectus
Huc densò properent agmine, & astra
Pulsent laudis honore.
Rector calituum te canat Indus,
Te psallat nitidi potor Enipei,
Mauri te celebrent, & tua dræes
Volvoat nomina Ganges.
Aeternis resonent, cantibus hymni,
Jungantur modulis organa mille,
Sambuca, cithara, tympana, plectra,
Sistrum, fistula, cornu.*

CAPUT VI.

D E P R I M A.

§. I.

*Orandum esse post Solis ortum. Laudatur
Sol, ejusque ortus describitur. Fabula
Memmonis. De cultu Solis, & ejus fal-
sa apotheoſi. Inter priscaos adorantium
ritus etiam oscula adhibita.*

Officium nocturni cursum jam, ut nostra imbecillitas tulit, laudisque matutinæ mysteria devota mentis actione tranſegimus: nunc diurnæ servitutis pensum nos vocat, nunc Solis orientis radius oculos restituit mundo, confusas rerum species distinguit, claroque luminis splendore faciem quamdam, ac venustatem cun-

ctis rebus infundit. Sol incipit, ait Ambrosius f, emunda oculos mentis ô homo, animique interiores obtutus, ne qua festuca peccati aciem tui præſtringat ingenii, & puri cordis turbet aspectum. Proccedit Sol magno jubare diem, magno mundum complens lumine, vaporans calore. Cave ô homo solam ejus pendere magnitudinem, ne nimius fulgor ejus visus tuæ mentis obcæcet. Cave ne radius ejus exoriens tuum confundat aspectum. Qui è regione in Solis lucem fixum intendit obtutum, repercusso lumine omnem subito amittit aspectum, aestimat se nihil videre, & intuendi munere esse fraudatum. Non igitur te tanto splendori temerè committas. Sed quando hunc vides, auctorem ejus considera: quando hunc miraris, lauda ejus creatorem. Hæc carptim ex Ambrosio g qui etiam alibi, exemplo avium, quæ nascente Sole suavissimo cantu æthera mulcent, hortatur nos ad laudes hoc tempore Conditoti canendas. Quis enim sensum hominis gerens non erubescat sine psalmodiarum celebritate diem ordiri, cum etiam minutissimæ aves solemnem devotione, & dulci carmine ortus dierum prosequantur? Illa nemorum Siren Philomela, cantillantium avicularum præcentrix quanta spiritus contentione, quanta vocum varietate in occursum Solis tota diffunditur? quàm sonoro modulamine, quàm mirabili ardore nascentem salutat? Nunc leni voce submurmurans musicos tonos retexit: nunc harmonicis quibusdam motibus dissultans omnium modorum personat suavitatem: nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso. Sed & aliarum volucrum pennatus exercitus omnium dulcedinum numeros, omnium concentuum sonos percurrens Solem excipit advenientem. Rident amabili vultu universa, dum nova luce radians Sol diem reddit mundo, rebus colorem, floribus venustatem. Oritur Sol oculus mundi, jucunditas diei, cœli pulchritudo, naturæ gratia, præstantia creaturæ. Oritur Sol aëris nitor, terræ decus, herbarum gloria, cor sphaerarum, luminum moderator, omnium viventium genitor, magnum Dei simulachrum. Oritur, inquam, ortuque suo ad celebrandas Numini laudes nos excitans mentem nostram ad æterni Solis contemplationem atollit.

M E-

f *Ambr. Exam. lib. 4. cap. 1.* g *Idem. ibid. lib. 5. cap. 12.*

METRUM XI.

*J*am Phœbus rutilum caput
 Vectus cœruleis equis
 Eloquent pelago exulit.
 Noctem Phosphoras horridam
 Clara percutiens face
 Stellæ depulit æthere.
 Lux fulgens radiantibus
 Pingens cuncta coloribus
 Umbras lumine temperat.
 Tellus omniſeros ſinus
 Pandens ætheris ignibus
 Ardet marice flammeo.
 Errantes pecudum greges
 Herbis luce rubentibus
 Carpunt gemmea pabula.
 Læpſis ſtes lacrymis polus
 Noctis triſtia funera.
 Quas blanda excipit obſtetrix
 Natura, & teneris cibum
 Hortis mellifluum parat.
 O quam floriferum ſolum
 Vultu ridet amabili!
 Flammas exacunt roſæ,
 Candent lilia pulchrius
 Rident prata venuſtius,
 Vernant cuncta decentius.
 Arguta alium cohors
 Vocis neſtare diſfluens
 Naſcentem recinit diem
 Cantat ſtebilibus modis
 Sylvoſum recreans nemus.
 Ales garrula Daulias.
 Muſæ ruris Achamides
 Ludentes hilari ſono,
 Mulcent aëra cantibus.
 O ſolis nitidum jubar
 Squallentem tenebris humum
 Optata irradians face:
 Dum tu per tibi cognitæ
 Alti ſigniferi vias
 Teyris lumina dividis,
 Nos certo quoque tempore
 Immixti ſuperum choris
 Summo carmina Numini
 Pſallentes revimus diem.

2. Quis enim tot naturæ provocatus incitamenti, tot creaturarum invitatus obsequiis, tot exemplis commotus tam iners inveniatur, ut

ſolari jubare perſuſus, non illico ejus præconia celebret, cujus benignitas Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos? Notiſſima eſt Memnonis ſtatua in Ægyptiis olim Thebis erecta, quàm Philoſtratus *h* in vita Apollonii, & Calliſtratus *i* in expoſitione ſtatuarum deſcribunt. Hæc ſponte ſua cùm radiis ſolaribus tangeretur, ſuaſiſſimum vocis ſonitum, ut illi fingunt, emittebat, primoque lucis fulgore in os incidente naſcenti Phœbo aſurgens lapidea labiorum clauſtra in ejus laudes referabat. Hoc fabuloſo ſcilicet integumento antiquiores Sophi nobile documentum occultarunt, debere hominem rationis compotem ad Solis ortum ipſius Condiſtoris Majeſtatem adorare. Quod ſimpliciores viri haudquaquam ad illorum mentem percipientes Creatoris cultum ad Solem ipſum materiale tranſtulerunt. Nam, ut ait Sapientia *k*; Non potuerunt intelligere cum quis eſt, neque operibus attendentes agnoverunt, quis eſſet artiſex; ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aërem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, aut Lunam reſtores orbis terrarum Deos putaverunt. Quorum ſi ſpecie delectati Deos putaverunt, ſciant quanto his Dominator eorum ſpecioſior eſt, ſpeciei enim generator hæc omnia conſtituit: Aut ſi virtutem, & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior eſt illis: à magnitudine enim ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poteris creator horum videri. Hæc Sapientia.

3. Quia verò ſpecioſiſſimus creaturarum eſt Sol, plures quoque inveniet cultores, non ſolum inter rudiores, & barbaras nationes, ſed etiam inter Gentes, quæ politiciori literatura, ac humanioribus placitis exultæ erant, ut Tertullianus, & Arnobius *l* aſſeverant. De his eleganter Aurelius Prudentius Clemens adverſus Symmachum ſic cecinit *m*:

*Eſt qui conſpicuis ſuperos quaſeruit in aſtris,
 Auſus habere Deum Solem, cui tramite certo
 Conditio impoſita eſt vixilem tolerare laborem,
 Viſibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
 Præcipitem, teretique globo per inane volantem,
 Et quod nemo negat, mundo, cœloque minorem.*

Xxxx 3. Con.

h Philoſtrat. lib. 6. cap. 3. *i* Calliſtrat. lib. de expoſ. ſtatuar. c. 1. & 9. *g* ex his Nat. Comes l. 6. Mytholog. c. 3. *k* Sap. 13: 1. *l* Tertullian. in Apolog. Arnob. l. 1. *m* Prud. adv. Symm. lib. 1. Epigr. 15.

Concinne quoque de iisdem Cyrillus Hiero-
solymitanus *; Quidam, ait, solem Deum pone-
bant, ut occidente sole noctis tempore sine Deo
essent. Sophocles, in Oedippo tyranno solem
vocat primum omnium Deorum. Ejus autem
vetustissimi adoratores fuerunt Persæ & Chal-
dæi. Ad Persas inquit Tertullianus †, si fortè
deputabimur, licet solem non in linteo depictum
adoremus, habentes ipsum ubique in suo clypeo.
Et Darii castra describens Q. Curtius ‡; Super
tabernaculum, ait, unde ab omnibus conspici
posset, imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ju-
stinus, item Historicus, Persæ, inquit, solem
unum Deum esse credunt, & equos eidem sacra-
tos ferunt. Persarum sacra sub Mithræ nomine
soli dicata in specubus Tertullianus § sæpè com-
memorat, itemque Lactatius, Placidius †, & Li-
lius Gyraldus ¶: quem errorem sequutus Basili-
des Deum *μὲν* appellabat. Quo verò ritu
Persæ soli sacrificarent, tradit Eustathius Ar-
chiepiscopus Thessalonicensis * in explicatione
Iliadis Homeri. Quamquam Persas ignem potius,
quam solem coluisse, Maximus Tyrius † his
verbis affirmet. Persæ adorant ignem diarium,
nimidm divinitatis signum insatiabilem, vora-
cem. Huic cum sacrificant, alimentum præben-
tes his verbis utuntur, Ede ignis Domine. Chal-
dæos autem solem adorasse Diodorus Siculus †
scribit, qui & fabulam elegantem narrat de ejus-
dem solis apotheosi. Ab his ad Ægyptios solis
cultus propagatus est, quos omnium primos so-
lem pro Deo habuisse asserunt Eusebius †, &
Theodoretus †. Sed Chaldæis primatum in hac
re astruit Severianus †, atque inde putat Lampridius †
Heliogabalo inditum nomen, à solis Sa-
cerdotio, cum prius Varius vocaretur. Sub no-
mine verò Serapidis, & Osiridis Ægyptios so-
lem intellexisse testantur Cicero †, Macrobius †,
Diodorus †, & Plutarchus †: de cujus statuae

penfili mirabili artificio legi potest in suis An-
nalibus Michaël Glycas † Solem quoque ab Af-
syrîis, & Phœnicibus sub nomine Adonidis ma-
ximâ veneratione habitum tradit Macrobius †.
Et Eusebius Cæsariensis †, Phœnices, inquit,
solem adorant vocantes eum *Beelsamen*, id est
ceeli Dominum. Similiter Phryges sacrorum ad-
ministrationibus immutatis eundem sub nomine
Attinis colebant, & eodem Macrobio auctore fe-
stivitatem in ejus honorem celebrabant 8. Ca-
lendas Aprilis, quem diem Hilaria appellabant,
quo primum tempore sol diem longiorem nocte
protendit. Massageras unum solem venerari,
& eidem equos immolare Strabo †, & Hero-
dorus † affirmant. Etiam Æthiopes equos soli
offerebant Deo omnium velocissimo, id quod
velocissimum est sacrificantes, teste Heliodo-
ro †. Apollinem Belum vocatum, & adoratum
ab Aquileiensibus accepimus ab Herodiano †.
Sol Græcorum Deus ab Herodoto † nuncupa-
tur, eumque passim à Græcis pro Deo habitum
Pausanias † asseverat. Indos adorasse solem tra-
dunt Clemens Alexandrinus †, & Philostratus †
Lemnius. Idem scribunt de Tyriis Q. Cur-
tius †, de incolis Insularum Oceani versus meri-
diem Diodorus †, de Atheniensibus Joseph Ju-
dæus †, de Siculis Phalaris † Tyrannus, de Ar-
menis Xenophon †, de Babiloniis Philostratus †,
de Pœoniis Maximus Tyrius †, de Germanis
Cæsar †, de Manichæis Augustinus †, de aliis alii.
Porro à Platoniciis à doratum solem patet ex Plo-
tino †. Sed & Pythagorici soli orienti Hy-
mnos lyrâ canebant, ad quem Jamblicus ele-
gantissimam orationem composuit. Et quis
ignorat mensam solis apud Æthiopes Divi Hie-
ronymi †, & Pausaniæ † scriptis celeberrimam?
A Romanis item Imperatoribus dicata soli
templa

n Cyrill. cat. 4. o Sophoc. in Oedip. v. 675. p Ter-
tull. in Apolog. q Curtius lib. 3. r Justinus Hi-
storic. l. 1. s Tertull. libro de baptismo, de corona
militis, de prescriptionib. t Placid. ad postrema
carminis l. 1. Thebaid. u Gyrald. de Diis gen. syn-
tag. 7. x Eustathius in Iliad. y Max. Tyrius
sermon. 38. z Diodor. lib. 3. c. 8. & l. 4. cap. 5.
a Euseb. de præpar. Evang. lib. 1. cap. 6. b Theo-
doret. de cur. Græc. affect. l. 3. c Severian. in ca-
rena Græca ad c. 1. Genes. d Lamprid. in Helioga-
balo. e Cic. 3. de natura Deor. f Macrobi. 1. Sat.
cap. 21. g Diodor. l. 1. c. 2. h Plutarch. lib. de
de Osiride.

i Glycas p. 4. Annalium. k Macrobi. loc. c. l Euse-
bius de præp. Evang. l. 1. c. 7. m Strabo lib. 11.
n Herodot. in Clito. o Heliodor. in Æthiopic. l. 9.
p Herodian. l. 8. q Herodot. in Polymnia. r Pau-
san. in Corinth. in Laconic. & Arcadic. s Clem.
Alex. orat. ad Græc. t Philostrat. vit. Apoll. l. 2.
cap. 11. u Curtius lib. 4. x Diodor. l. 3. c. 13.
y Joseph. lib. 2. contra Apionem prope finem. z Pha-
laris Ep. 103. ad Cat. an. a Xenoph. l. 4. ἐναλκείων.
b Philostr. lib. 1. cap. 20. c Max. Tyr. serm. 38.
d Cæsar. de bello gall. l. 6. e Aug. ep. 74. & l. 14.
& 20. contr. Faustum. f Plotin. lib. 4. am. 4.
cap. 30. g Hieron. ep. ad Paulinum in iust. Bi-
blioth. h Pausan. in Atticis, & posteriorib. Elia-
cis.

empla describunt Aurelius Victor ⁱ, Flavius Vopiscus ^k, Eutropius ^l; & Ammianus Marcellinus ^m. Denique omnes gentes in solis cultum variis ritibus conspirasse plerique auctores ostendunt ⁿ. Sanctus Philastrius Brixientis Episcopus inter hæreses veteris Testamenti eam recenset, quæ soli divinos honores tribueret: Tum Hermiam, & Seleucium redarguit negantes, Christum sedere in carne ad dexteram Patris, sed carnem in sole posuisse existimantes, illud Psalmographi perperam intelligentes, *In sole posuit tabernaculum suum.*

4. At quod attinet ad cultum solis, sacrorum librorum testimonia prætermittere grande piaculum esset. Et sanè Israëlita à vicinis gentibus Idolorum cultum edocti ad ortum solis adorabant apud Ezechielem ^o. Josias verò justissimus Rex eos deletit, qui soli adolebant incensum: equos abstulit, quos Reges Judæ dederant soli in introitu templi Domini: currus solis combullit igni ^p. Lego etiam civitatem solis, fontem solis, domum solis ^q, quæ omnia ad falsam solis apotheosim spectasse dubium non est. Ex curru autem Heliaë currum solis descripsisse Poetas putat Chrysostomus ^r. Homilia de ascensione Heliaë, nam sol Græcè Helios dicitur. Job item amicus Dei, cui similis non erat sub sole, adversus amicorum calumnias summum judicem innocentiaë suæ testem invocans, suasque virtutes modestè enarrans ait *f*: *Si vidi solem cum fulgeret, & levatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.* Quasi diceret vir patientissimus; Affigat me Deus, & non parcat, si cultum sibi debitum transtuli ad creaturam. Nunquam me jucundissimus orientis solis aspectus splendoris illecebris, & oculorum lenocinio ita pellexit, ut divinum illi Numen in-

esse crederem, ac propterea osculatâ manu, & in cælum porrectâ divinos eidem honores impenderem. Hâc enim adorationis specie externum quoddam obsequium exhibent soli Gentes, quæ verum Deum ignorant: imò sub specie obsequii nobilem creaturam multiplici afficiunt contumeliâ, de qua re eleganti prosopopœia idololatrias reprehendit ipsemet sol apud Julium Firmicum Maternum ^t. Solem verò non esse Deum probat eleganter, & diffusè Zacharias ^u Episcopus Mitylenes in disputatione de mundi opificio. Hinc putat Lipsius ^x adorandi verbum derivasse, quia manus ad ora admovebant adorantes: non ab ador (frumenti id genus est) quod censet Grammaticorum acumen. Adhibita verò oscula in Solis, aliorumque Deorum cultu certissimum est. Sed cum plerique vererentur, ore profano Deos ipsos tangere, eminus stantes manum porrigebant, eamque statim ad os suum referebant, & suaviabantur. Hunc adorantium habitum sacra Regum historia ostendit, dicens ^y: *Et omne os, quod non adoravit Baal, osculans manum.* Eundem morem plures ingerunt Scriptores. Minutius Felix in Octavio: Cæcilius simulacro Serapidis denotato, ut vulgus supersticiosum solet, manum ori admoveo osculum labiis preffit. Lucianus Samosatensis: Si quis est pauper, ita Deo litat, ut dexteram dumtaxat suam osculetur. Apuleius ^z: Nefas habet adorandi gratia manum labris admoveo. Athenagoras ^b: Osculum adorationis quædam est. Plura reperiet, qui voluerit apud Pithœum ^c in adversariis, & Muretum ^d in variis lectionibus. Ex hac autem adorandi ratione ille forsitan ritus emanavit, quo principibus viris manus osculari solemus, de quo legendus in Parergis Franciscus Luisinus ^e Utinensis criticus exquisitissimus. Sed jam ad Solem, à quo digressi sumus, his obiter adnotatis, revertamur.

§. II. O-

ⁱ Aur. Victor in Valeriano. ^k Fl. Vopisc. in eodem. ^l Eutro. l. 9. Hist. Rom. ^m Ann. Marcellin. lib. 17. ⁿ Theodorus de cur. Græc. affect. l. 3. Euseb. præp. Evang. lib. 1. cap. 6. & 7. Phrynus. de nat. Deorum. Apollodorus in Biblioth. Fulgentius & Nat. Comes in Mythologia. Arsenidor. lib. 2. cap. 36. Julian. Imp. or. 4. Seneca de benef. lib. 6. c. 21. & 23. lib. 7. cap. 31. Sext. Empyr. lib. 2. adv. Mathem. Mapheus Vegius Lauden. in disputatione inter solem, terram, & aurum. Gyrald. de Div. o Ezech. 8: 16. p 4 Reg. 25: 5, 11, q Jos. 15: 7. Id. 19: 41. Isa. 19: 18. Hier. 43: 13. r Chrysost. tom. 1. f Job 13: 26.

^t Jul. Firmic. libro de erroribus prof. Rel. c. 8. ^u Zacharias de mundi opific. ^x Lipsius l. 2. elect. cap. 6. ^y 3 Regum. 19: 18. ^z Lucian. de sacrificiis. a Apul. Apol. 1. b Athenag. in legatione prope siam. c Petr. Pith. adversar. lib. 1. cap. 7. d Muret. var. lect. lib. 10. cap. 1. e Franc. Luisin. lib. 2. Parerg. cap. 19.